

Jopi Nyman ja Nora Schuurman

Kansallinen eläin

Suomenhevosen ekonationalistiset diskurssit

A national animal: the econationalist discourses of the Finnhorse

This article discusses the discursive production of the Finnhorse as a national animal. While the role of the Finnhorse has transformed from a rural workhorse to a companion animal, its image and cultural representation continue to reflect traditional values famously promoted by nineteenth-century nationalist thinkers such as Zachris Topelius. Since the Finnhorse articulates clearly Finnish values and is strongly linked to the past values of a rural Finland, the article addresses the Finnhorse in the context of nation. We discuss its representation in a variety of contemporary documents planning the future of the Finnhorse and its cultural representation in contemporary popular culture and literature. According to the findings, the traditional ideals of Finnishness such as honesty, humbleness, and hard work characterize the Finnhorse as well as the nation. The role of the Finnhorse in the World War II has become a part of Finnish cultural memory and is addressed in popular cultural representations. The relationship between Finns and the Finnhorse is an emotionally laden and gendered relationship. The future of the Finnhorse as imagined in planning documents sees its Finnishness as a strength, but some cultural representations problematize the relationship between the animal and nation in the era of European integration. When the econationalist discourse of biodiversity argues for the protection of the Finnhorse, it simultaneously argues for the preservation of traditional Finnishness.

Keywords: Finnhorse, econationalism, biodiversity, human-animal studies

Kotieläinten kasvatusta ja jalostusta rakentuu keskeisesti ”rodun” käsitteen varaan. Käsite on aikanaan kehitetty nimenomaan eläinten kategorisointiin (Hage 1998: 166), ja se on edelleen kotieläinten ryhmittelyn tärkein diskursiivinen väline. Erityisesti alkuperäisrodut nähdään kansallisesti merkittävänä, mikä voidaan ymmärtää ekonationalismina, ajattelutapana, jossa lajien suojeluun tähtäävät pyrkimykset sekoittuvat kansallisen identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen (Franklin 2006). Tällöin ne käsitetään kuuluvaksi yhteen tietyllä alueella elävän ihmisryhmän tai kansan kanssa, osaksi heidän kotimaataan ja siihen liittyviä kulttuurisia arvoja ja historiaa, joista tulee kansallisiksi

määriteltyjen eläinten ominaisuuksia, osa niiden luonnollisena pidettyä elämyyttä.

Luonnollisuus ja alkuperäisyys liittyvät ekonationalistisessa diskurssissa toisiinsa, sillä diskurssin ajatus kansallisuudesta perustuu nimenomaan biologisiin eroihin (Craw 2008). Ekonationalismissa korostuvat vakaat yhteisöt, kiinteästi rajatut alueet sekä puhtauden, erottelun ja järjestyksen kieli, jolloin se tuottaa eläinten kansallisuudesta eksplisiittisiä kategorioita (Franklin 2006: 198, 234). Kategorisoinnilla on seurauksia myös eläimille itselleen. Kun eläimet liitetään johonkin niistä itsestään riippumattomaan asiaan kuten kansaan, se vaikuttaa siihen, miten näitä eläimiä kohtaan

toimitaan (Franklin 2006: 6–7). Esimerkiksi kotieläinrodun ymmärtäminen ”kansallisena” saattaa vaikuttaa eläinten kohteluun, rotua ylläpitävään tai muokkaavaan jalostukseen sekä eläinten käyttöön.

Kun ekonationalistinen diskurssi koskee kotieläintä, joka on yksilöllisessä vuorovaikutuksessa ihmisen kanssa, herää kysymys eläimen toimivuudesta. Kuitenkin myös eläinten itsensä toiminta voidaan tulkita tavalla, joka vahvistaa ekonationalistista diskurssia. Kotieläimiä koskeva ekonationalistinen diskurssi sisältääkin sekä kysymyksen biodiversiteetistä että kysymyksen eläimestä yksilönä. Kansainvälinen biodiversiteetisopimus (CBD) sitoo sopijamaat suojelemaan omaa kansallista biodiversiteettiään, mikä koskee myös kotieläimiä (Tamminen 2010: 8–20). Siten esimerkiksi Suomen ainoa alkuperäisroduksi määritelty hevosrotu, suomenhevonen, on sopimuksen nojalla suojeltu suomalainen eläin, jonka merkitys on kansallisesti määritetty.

Tässä artikkelissa tutkimme sitä, miten suomenhevonen määrittyy ekonationalistisessa diskurssissa ”kansalliseksi” eläimeksi. Tarkastelemalla suomenhevosen erilaisia representaatioita pohdimme sitä, millaisia merkityksiä tuolla diskurssilla on kansallisen identiteetin rakentumisprosessissa. Kysymme, millaisten prosessien kautta hevosesta, ihmisen kanssa vuorovaikutuksessa olevasta ja yhteiskunnan sisällä elävästä eläimestä, rakentuu kansallinen. Kyse on osin suojelun ekonationalistisesta luonteesta, siitä, missä määrin lajin ja eläinkantojen suojeluun ja säilyttämiseen tähtäävä biodiversiteetisopimus rakentuu kansallisuusaatteen varaan.

Hevonen ymmärretään domestikaatiohistoriansa kautta pitkälti luonnon ja kulttuurin välisenä hybridinä, jonka olemassaololle on keskeistä toimiminen ihmisen kanssa (Greene 2008). Vaikka hevosen tehtävät ovat muuttuneet, on hybridiajattelu edelleen keskeinen tapa hahmottaa hevosta eläimenä. Miten tämä näkyy suojelun diskurssissa? Näyttäytyykö biodiversiteetti pyrkimyksenä kategorisoida hevonen biologisena eläimenä, ”puhtaan rotuna”, ja siten puhdistaa luonnon ja kulttuurin välistä hybridiä (Holmberg 2010)? Vai onko suojelun kohteena koko historiallisessa ja spatiaalisessa kontekstissa muovautunut eläimen käytön kulttuuri?

Jotta suomenhevosta ylipäätään voisi tarkastella suojelun kohteeksi määriteltynä rotuna, on paneuduttava siihen prosessiin, jossa Suomen alueella olevista hevosista rakennettiin nyt suomenhevosena tunnettu rotu. Suomenhevosen kohdalla kyse

ei ole vain alkuperäisrodun statuksen tuomasta kansallisesta leimasta, vaan eläimen nykyiseen asemaan linkittyä sen historiallinen tausta 1800-luvun kansallisromanttisen ajan tuotteena, eläimenä, jota on tarkoituksella rakennettu suomalaiseksi. Tarkastelemme sitä, miten hevosen roolin muuttuminen on vaikuttanut kansallisuutta koskeviin diskursseihin ja kuinka nämä diskurssit puolestaan ovat luoneet kuvaa suomenhevosesta sellaisena, kuin se nykyään nähdään. Olennainen merkitys näissä prosesseissa on käytännöllä, joiden kautta diskurssit muotoutuvat ja joihin diskurssit edelleen vaikuttavat (Alasuutari 2007: 105). Vaikka hevosen tehtävät ovat vaihtuneet ja se on siirtynyt pelloilta ja metsistä erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin, suomenhevosen käyttöön vaikuttaa edelleen se, että se koetaan kansallisuuden – ja luonnon – symbolina.

Artikkelin aluksi tarkastelemme suomenhevosen historiaa ja sen kulttuurista asemaa. Tarkastelun kehyksenä on ajatus eläinrepresentaatiosta kansallisen artikulaationa, jossa sen merkitykset latautuvat suhteessa kansalliseen identiteettiin. Analyysiosuudessa teemme lähiluentaa sekä suomenhevosta ja sen tulevaisuutta käsittelevistä aikalaisdokumenteista että sen kulttuurisista representaatioista kirjallisuudessa ja populaarikulttuurissa. Analyysissä painottuvat seuraavat teemat: suomenhevosen rakentuminen kansallisena, suomalaisena hevosenä, suomenhevosen rooli kansallisen ja kulttuurisen muistin rakentamisessa, ihmisen ja hevosen suhde sekä suomenhevosen sijoittuminen tradition, moderniteetin ja globalisaation kohtauspaikkaan.

Suomenhevosen kulttuurinen konteksti

Suomalaisen hevoscannan kehitys ennen suomenhevosen kantakirjan perustamista heijasteli yhteiskunnassa kulloinkin vallinneita käsityksiä ja käytännön tarpeita. Keskiajalla nykyisen Suomen alueella olleiden hevosten uskotaan polveutuvan pohjoisista metsähevosista, jotka ovat useimpien pohjoismaalaisten hevosrotujen taustalla (Saastamoinen & Mäenpää 2005: 131). ”Suomalaista hevosta” pyrittiin parantamaan useaan otteeseen 1600–1800-luvuilla sekoittamalla siihen muualta tuotuja hevosia (Pelttonen & Saastamoinen 2007: 10–11). Valtio tuki 1800-luvulla hevoscasvatusta, mutta jalostuseläinten valintaa ei rajoitettu, vaan hevosia pidettiin yleisesti yhteislaitumilla, missä ne lisääntyivät vapaasti (Schuurman & Leinonen 2012). Vuonna 1907 suomenhevosen kantakirja suljettiin ja suomenhevosten risteyttäminen mui-

hin rotuihin kiellettiin. Itsenäisyyden alkuvuosina suomenhevonen nähtiin entistä selkeämmin kansallisenä eläimenä, ja suomenhevosen jalostuksesta tuli valtiojohtoista.

Suomenhevosen asema muuttui dramaattisesti maatalouden motorisoituessa 1900-luvun jälkipuoliskolla. Kun työhevosta ei enää tarvittu, suomenhevosten määrä romahti muutamassa vuosikymmenessä 400 000 hevosesta 14 000 hevoseen (Peltonen *et al.* 2007: 66). Nykyään suomenhevosta on noin 20 000 (Suomen Hippos 2012). Suomenhevosen uusi nousu voidaan ymmärtää suhteessa hevoskasvatuksen kansainvälistymiseen. Urheiluhevosten tuotannossa paikallisuus ja kansallisuus ovat menettämässä merkitystään kanta-kirjojen avautuessa yhteisille, globaaleille markkinoille. Eräänlaisena vastareaktiona tähän kehityskulkuun on kiinnostus alkuperäisrotuja kohtaan kasvanut monissa länsimaissa. Rotuyhdistykset ovat ottaneet tehtäväkseen paikallisen ja kansallisen identiteetin vaalimisen, ja myös suomenhevonen nähdään nykyään osana kansallista historiaa ja identiteettiä.

Uudessa tilanteessa nämä kulttuuriset merkitykset kontekstualisoituvat uudella tavalla. Biodiversiteettisopimuksen mukaisesti alkuperäisrotuisten kotieläinten suojelua varten perustettiin Suomessa vuonna 1998 Eläingenivaratyöryhmä, jonka tehtävänä oli laatia YK:n Elintarvike- ja maatalousjärjestölle (FAO) raportti maa- ja elintarviketalouden eläingenivarojen säilyttämisestä ja käytöstä. Samalla työryhmä laati Suomelle kotieläinten geenivaraohjelman, jonka tavoitteena oli edistää näiden rotujen säilyttämistä erilaisin käytännön toimenpitein (Eläingenivaratyöryhmä 2004). Tässä ohjelmassa oli mukana myös suomenhevonen, jonka suojelu asetettiin hevosjalostuksen keskusjärjestön Suomen Hippos ry:n vastuulle. Vuonna 2007 Suomen Hippos toteutti muiden hevosalan järjestöjen kanssa suomenhevosen kantakirjan 100-vuotisjuhlavuoden, johon kuului yli 350 erilaista tapahtumaa ympäri maata. Samalla rotu nimettiin Suomen ”kansallishevoseksi”.

Tämän artikkelin aineistona olemme käyttäneet suomenhevosesta 2000-luvulla tuotettua materiaalia, jossa kansallisuusdiskurssi on selkeästi läsnä. Suomenhevosen määrittämistä kansalliseksi eläimeksi tarkastellaan julkisissa suunnittelu- ja strategia-asiakirjoissa, kaunokirjallisuudessa ja suomalaisessa hevosaiheisessa (populaari)musiikissa. Osa tarkastelemistamme esityksistä nivoutuu kiinteästi suomenhevosen 100-vuotisjuhlavuoteen, mikä korostaa niiden kansallista luonnetta.

Aineisto sisältää sekä hevosalan järjestöjen laatimia dokumentteja, joiden tarkoituksena on edistää suomenhevosen säilyttämistä ja kehittää sen nykykäyttöä, että suomenhevosen representaatioita suomalaisessa nykykulttuurissa. Merkittävä osa suomenhevosen kansallista luonnetta käsittelevästä nykydiskurssista pohjautuu aiempiin kulttuurisesti rakentuneisiin käsityksiin suomenhevosesta, joita tarkastelemme tämän osion lopulla niiden vahvan merkityksen johdosta. Toisaalta nykyaisteistossa on havaittavissa, että suomenhevonen saa uusia merkityksiä, kuten Sirkku Peltolan *Suomen hevonen* -näytelmä osoittaa. Aineisto analysoidaan diskurssianalyysin periaatteita noudattaen, jolloin suomenhevosen representaatiot ymmärretään artikulaatioina yhteisistä kansallisuutta, alkuperäisyyttä ja luontoa käsittelevistä diskursseista. Diskurssianalyysissä diskurssien käsitetään määrittävän, mitä yhteiskunnassa pidetään arvokkaana ja mitä itsestään selvänä ja miten esimerkiksi kategorisoinnit saadaan näyttämään oikeilta tai tosilta (Jokinen *et al.* 1999: 19, 47).

Suomen liittyessä Euroopan Unioniin vuonna 1995 kansallinen identiteetti nousi näkyvästi pohdinnan kohteeksi. Perinteisesti hallitseva – tosin osin vanhentunut – ajatus suomalaisuudesta oli tuotettu Ruotsin suurvallan näkökulmasta 1500- ja 1600-luvuilla, jolloin suomalaisuuden ihanteeksi määritettiin ”*soitilas-, raivaaja- ja agraarikansan ihanne*” (Jääskeläinen 1998: 72). Maantieteen oppikirjojen tarjoamaa jakoa suomalaisiin ja Toisiin tutkinut Anssi Paasi (1998: 244) on esittänyt, että hallitseva diskurssi pohjaa evoluutioajatteluun ja rodullisiin stereotyyppioihin, sillä ”*rasismien ja erotellun kieli ja käytäntö on syvälle sedimentoitunut suomalaiseen kulttuuriin ja eri sukupolvien kollektiiviseen muistiin*”.

Nationalismin tutkija Anthony Smith (1991: 14; suom. JN) määrittää kansakunnan ”*nimityksi ihmisryhmäksi, joka jakaa historiallisen territorion, yhteiset myytit ja historialliset muistot, laajan, julkisen kulttuurin ja yhteisen talouden ja jolla on kaikille jäsenille yhteiset lain määrittämät oikeudet ja velvollisuudet*”. Kansakunnan ja siihen liittyvien ilmiöiden tutkimuksessa on havaittavissa siirtymä, jossa kansakunta ymmärretään kulttuurisena konstruktiona. Aiempi tutkimustraditio on korostanut kansallisten liikkeiden ja politiikan roolia sekä erityisesti nationalismia poliittis-kulttuurisena ajattelutapana. Nationalismi on suhteellisen nuori tapa määrittellä kansallista identiteettiä, mutta se on ohjannut vahvasti esimerkiksi Suomen tai Norjan kaltaisten maiden itsemäärittelyä. Kansallisten liikkeiden rooli oli vahva Euroopassa 1800-luvulta

lähtien, jolloin monissa maissa pyrittiin tietoisesti rakentamaan omaa kansallista identiteettiä sekä pyrkimään kohti itsenäisyyttä.

Kansallisuusajattelu painottaa yhtenäisyyttä, yhteistä historiaa, kieltä ja kulttuuria, jotka yhdistävät kansan jäseniä. Nationalistiset liikkeet ovat luonteeltaan poissulkevia ja rakentavat kansallisia kertomuksia ja myyttejä, joiden tarkoituksena on luoda yhteisyyden tunnetta. Nationalismia määritellyt Ernest Gellner (1983: 1) onkin korostanut, että kansallisvaltiossa poliittinen ja kansallinen ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Myös Vincent Pecora (2001: 3) huomauttaa, että kansakuntaa ylläpitävät niin talous, tiedotusvälineet kuin poliittinen tahto, jotka eivät kuitenkaan pysty kontrolloimaan etnisyyttä ja kansalaisyhteiskuntaa. Kansallista identiteettiä tuotetaan niin virallisten kansallisten symbolien kautta (vaakunat, liput, rituaalit, muistomerkit) kuin kertomuksissa ja visuaalisessa kulttuurissa (maisemat, taideteokset, merkkihenkilöt, ruoat, eläimet).

Ajatus suomenhevosesta kansallisen identiteetin esityksenä perustuu 1800-lukuun ja suomalaisen kansakunnan rakentamisen aikaan (vrt. Leinonen 2012: 126). Kansallisuusajattelijat Sakari Topeliuksen 1876 koulukäyttöön kirjoittama vaikutusvaltainen *Maamme kirja* rakentaa kertomusta suomalaisuudesta. Sen lyhyet luvut käsittelevät kansallista identiteettiä, suomalaisuuden historiaa ja tyypillisiä piirteitä määrittämällä suomalaiset usein ruotsalaisten ja venäläisten vastakohtiksi. Isänmaallisuutta korostaessaan Topeliuksen teos pohjautuu kolmelle keskeiselle ajatukselle: juutalais-kristillisen Jumalan tahdolle, Raamatulle rakentuvalla argumentaatiolla sekä kodin ja kansakunnan kiinteälle yhteydelle (Mikkola 2006: 416). Kertomuksissaan Topelius rakentaa prototyyppejä kuten kovan työhön tottuneet suomalainen Matti ja suomenhevonen, mikä Yrjö Varpion (1996: 225) mukaan osoittaa suomenhevosen olevan suomalaisuuden allegoria. Ajan myötä hidas suomenhevonen saavuttaa tasaisella vauhdillaan muut hevoset, mikä on myös Suomen kohtalo kansakuntien joukossa (Varpio 1996: 225). Tulkinta eläimestä kansallisen merkinä on laajemminkin tunnettu ihmistieteellisessä eläintutkimuksessa, jossa on havaittu eläinrepresentaatioiden rakentavan etnisyyteen, 'rotuun' ja kansakuntaan liittyvää jakoa meihin ja Toisiin (ks. Nyman 2003). Hevosen rooli kansakunnan esityksenä on erityisen vahvasti tunnettu Yhdysvaltain lännessä. Westernejä tutkinut Jane Tompkins (1995: 94–95) on esittänyt, että niissä hevosrepresentaatiot pyrkivät tukemaan vallitsevia käsityksiä maskuliinisuudes-

ta lännen kansallisesti latautuneissa maisemissa. Vastaavalla tavalla myös mustangista on muodostunut historiallinen ikoni. Karen Dalke (2010) toteaa, että mustangin kansallinen merkitys osana kansallista historiaa tekee siitä amerikkalaisille ideologisesti läheisen ”kansallisen vapauden ikonin”. Espanjalaisfarmeilta karanneista hevosista alkunsa saanut hevosenrotu sai lainsuojan 1971 ja sitä pidetään nykyisin alkuperäiseläimenä.

Suomenhevosen kulttuurihistoriaa on rakennettu maamme kirjallisuudessa ja kulttuurissa koko 1900-luku. Ritva Haavikko (2003: 115) mainitsee populaarihistoriateoksessaan, kuinka muun muassa F. E. Sillanpään ja Pentti Haanpään teokset tarkastelevat hevosten hyvinvointia ja eläinsuojelua. Haavikko (2003: 117–120, 133) myös käsittelee hevosen rooleja Eeva-Liisa Mannerin ja Sirkka Turkan runoissa sekä Arto Paasilinnan satiirisissa teoksissa. Esimerkiksi Paasilinnan *Ihmiskunnan loppulaukka* -romaanissa (2000) ihmisten aikakausi on ohi ja maailman uudeksi hallitsijaksi tulee puhuva suomenhevonen. Sirkka Turkan tuotannossa koirat, hevoset, hirvet ja jänikset ovat osa runoilijan maailmaa sekä käsitteinä että konkreettisiin eläimiin viittaavina hahmoina (Keto 2007: 196).

Suomenhevosen osallistuminen toiseen maailmansotaan on ollut aiheena monissa kulttuurisissa kertomuksissa. Hevoset osallistuivat sotatoimiin aseistettujen joukkojen rinnalla, mutta suhde niihin pohjaa maalaisyhteiskunnan käytäntöihin. Maanviljelijöiden sotakäyttöön luovuttamia hevosia pyrittiin kohtelemaan rintamaolosuhteissakin mahdollisimman hyvin, olivathan monet hevosmiehenä palvelevat tottuneet työskentelemään hevosten kanssa. Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* -romaanissa (1954) katkera sotamies Korpela pyrkii pelastamaan hevoset tykkituloelta, mutta kuolee tehtävää suorittaessaan. Riitta-Marja Leinonen (2012) on tarkastellut suomalaisten muistoja hevosesta sodassa: emotionaalinen suhtautuminen perustuu hevosen suureen merkitykseen ja jaettuihin hetkiin niin sodan kuin rauhan aikana, ja kunniotus kulminoituu Seinäjoelle 1997 paljastetussa ”Suomenhevonen – sotahevonen” -muistomerkissä. Muistot suomenhevosen roolista kansakunnan historiallisten kohtalonhetkien kokijana näyttävät keskeisiltä affektiivisten ja usein nostalgisten käsitysten rakentumiselle myös nykyaineistossa.

Kansallinen eläin

Suomenhevosen kansallinen rooli on leimallisesti esillä Topeliuksen *Maamme kirjassa*, jossa se ni-

voutuu osaksi syntyessä olevan kansakunnan itseyttä. Seuraava sitaatti korostaa hevosen muovautuneen ja jalostuneen kansakuntansa tarpeiden mukaan:

Suomalainen hevonen on jo niin kauan ollut maansa ja kansansa hoivan kohteena, että tämä on jättänyt siihen hyvin tuntuja jälkiä. Muodoltaan Suomen hevonen on tanakka, lyhytkaulainen, lyhytselkäinen, ja sen jalat ovat vankat ja keskikorkuiset. Koko sen ulkomuoto osoittaa vakavuutta ja kärsivällisyyttä... (Topelius 1981: 100)

Topeliuksen teksti kytkee suomenhevosen luonteen suomalaisen kansanluonteeseen: hevonen on tyytyväinen ”niukkaan ruokaansa”, ja se on kiitollinen ystävällisestä hoivasta, tosin sitä kuten kansaakin vaivaa ”huomattava itsepäisyys” (Topelius 1981: 100–102).

Samantapainen kansallisuuskurssi näkyy edelleen suomenhevosen juhluvoiteen liittyvissä asiakirjoissa, jotka sijoittavat suomenhevosen kansalliseen kontekstiin ja määrittävät suomalaisuuden sen keskeiseksi ominaisuudeksi (Suomen Hippos 2008c: 4). Rotua kuvataan näissä dokumenteissa yleisesti ”aitona”, ”ainutlaatuisena”, ja ”ainoana alkuperäisenä Suomessa kehitettynä hevosrotuna” (Suomen Hippos 2008a: 5). Näissä ilmaisuissa alkuperäisyys rinnastuu kansallisuuteen (Tamminen 2010), kuten myös silloin, kun rotua kuvataan ”yhdeksi suomalaisuuden symboleista” ja ”osaksi kansallista identiteettiämme” (Suomen Hippos 2008a: 11). Hevonen liitetään kansalliseen kuvastoon vertaamalla sitä ihmisiin: ”hevosestamme löytyy sekä alkukantaista, villiä voimaa että rauhallista päättäväisyyttä – ominaisuuksia, joista suomalaisen on helppo tunnistaa itsensä” (Maa- ja metsätalousministeriö 2006: 3). Seuraavassa esimerkissä kansallisuuskurssi liittyy rodun tiiviisti yleiseen suomalaisuuskuvaan:

Suomenhevonen on aito suomalainen, koko kansan hevonen. Se on kuin yksi meistä, tosi ja rehellinen. Suomenhevonen kantaa mukanaan koko suomalaisuuden historian ja nykypäivän. Suomenhevonen kertoo selviytymistarinan siitä, miksi suomalainen on parempi. (Mahlamäki 2008: 7)

Dokumenteissa painotetaan suomenhevosen historiaa, jonka kerrotaan olevan ”kunnias” ja ”ainutlaatuisen vahva” (Suomen Hippos 2008b: 7). Suomenhevosen historia on olennaisesti yhteiskunnan palvelemisen historiaa:

Hevonen, joka on ollut mahdollistamassa maamme itsenäisyyden ja korvaamattomalla tavalla osallistunut yhteiskuntamme hyvinvoinnin luomiseen, ansaitsee kiistatta paikkansa maamme kansallishevosena. (Suomen Hippos 2008b: 7)

Hevonen esitetään teksteissä toimijana, joka osallistui ihmisen kanssa työhön kansakunnan hyväksi niin sodassa kuin sen jälkeen perustetuilla asutus-tiloilla, se oli ”korvaamaton apu Suomen sodissa ja työtoveri pelloilla ja metsissä jälleenrakentamisen aikakautena” (Suomen Hippos 2008a: 11). Hevosen työ liittyy siis olennaisesti suomalaisuuteen. Myös kuvaukset hevosen ”urheasta” luonteesta (Maa- ja metsätalousministeriö 2006: 5), ”luotettavuudesta” (Suomen Hippos 2008a: 5) sekä ”rauhallisuudesta” ja ”sisukkuudesta” (Suomen Hippos 2008a: 10) heijastavat niitä asioita, joita työorientoituneessa Suomessa pidetään arvossa. Kun suomenhevosta rakennetaan osaksi suomalaisuutta, sen toiminta kytketään tiettyihin Suomen historian vaiheisiin ja sen ominaisuudet suomalaisten stereotyyppisiin ominaisuuksiin.

Nykypäivän kulttuuriset representaatiot osoittavat, kuinka perinteinen diskurssi on vahvasti läsnä. Sitä tukee Suomen Hippos ry:n ja tuottaja William Rinteen yhteistyössä suomenhevosen juhluvoiteen kunniaksi julkaistava *Suomenhevonen – kunnan hevonen* -CD-levy (ks. Suomenhevoslitto 2012). Monipuolisesti suomalaista iskelmämusiikkia edustavalla kokoelmalla esiintyvät tunnetut artistit kuten Matti Esko ja hevosharrastajana tunnettu Kari Vepsä. Laulujen tarjoamat suomenhevosrepresentaatiot tarkastelevat hevosen eri rooleja suomalaisten elämässä ja ulottuvat lapsuusmuistoista ravi- ja vedonlyöntikertomuksiin. Monissa kappaleissa ajatus kansallisesta nousee kuitenkin varsin keskeiselle sijalle. Levyn avaava Liisa Tuhkasen esittämä ”Kunnan hevonen” on onnittelulaulu juhliiaan viettävälle suomenhevoselle. Laulu esittää kuulijoille kysymyksen ”Tunnetko sä suomenhevosen” ja tarjoaa kuvauksen kovaan työhön tottuneesta ja itsepäisestä eläimestä, joka on jakanut suomalaisten kohtalon satojen vuosien ajan. Laulun teksti vertaa suomenhevosen piirteitä eksplisiittisesti suomalaisten idealisoituun kansanluonteeseen Topeliuksen hengessä:

Tunnetko sä suomenhevosent/uo puurtajan vuosisataisen/se tyypiltään on yleishevonen/vankka, komea ja hyväryhtinen./Luonteeltaan suomenhevonen kuin rehellinen nöyrä ihminen/– –./ I – –/ Olet hyvä hevonen/nöyrä ja rehellinen. (Rinne 2007a)

Laulun kansallisuusdiskurssi korostaa rehellisyyttä, ahkeruutta ja fyysisyyttä, jolloin suomenhevonen assosioituu suomalaiseen maatyöläiseen. Nöyryyden ja ikuisen puurtamisen korostamisen avulla laulu tuo mukaan myös ajatuksia kansallisuuden ja yhteiskuntaluokan suhteesta ja sijoittaa ideaalisen suomalaisuuden maalaismaisemaan. Työtä korostava puhetapa on havaittavissa myös samalla levyllä olevassa Dave Lindholmin kappaleessa ”Suomen hiljainen” (Lindholm 2007). Lindholmin laulu korostaa hevosen fyysistä voimaa ja kestävyyttä (*”Jaksaa vetää/komeaa kuormaa/tehdä pitkän päivän työt”*) sekä sen pohtivaa ja kohtuullista luonnetta; nämä syyt ovat saaneet suomalaiset luottamaan hevoseensa (Lindholm 2007). Toisaalta Lindholm nivoo laulunsa suomalaisuuden historiaan aloittamalla kappaleensa *”Vuosi jälkeen 1906/Suomeen kirjattiin eläin uljas uus”* (Lindholm 2007): vuonna 1906 Suomelle hyväksyttiin uusi valtiopäiväjärjestys ja vaalilaki, jotka lisäsivät autonomiaa ja muuttivat yhteiskuntaa aiempaa demokraattisemmaksi. Lindholm muistuttaa, että suomenhevosen virallinen synty sijoittuu samaan yhteiskunnalliseen murrokseen, joten rodun määrittely on osa politisoituja pyrkimyksiä edistää suomalaisuutta. Suomalaisena määrittävän hevosen tehtävänä on edistää kansakunnan menestystä erityisesti työn ja tuotannon alueilla. Laulujen mukaan topeliaanisen ihanteen mukaiset kansakunnan ja hevosen jaetut piirteet ovat voimissaan suomalaisessa populaarikulttuurissa: suomalaisuus rakentuu idealistisesti rehellisyydelle, nöyryydelle ja kovalle, periksiantamattomalle työlle, piirteille jotka erottavat suomalaiset ja heidän elämänsä muista kansoista.

Kansallisuusdiskurssi liittää rodun lähihistorian osaksi Suomen historiaa ja erityisesti sotia. Suomenhevonen esitetään dokumenttiaineistossa rotuna, jonka ”itsenäisyyttä” on kunnioitettava ja jonka säilymisen puolesta *”on pitänyt taistella rajusti”* (Maa- ja metsätalousministeriö 2006: 3). Populaarirepresentaatioissa korostetaan suomenhevosen historiallista roolia toisessa maailmansodassa sekä jälleenrakennuksen aikakaudella. Suomenhevonen on osa kansakunnan kulttuurista muistia ja toimii kansallisen yhteisön jaettuna symbolina.

Suomenhevosen moninaiset roolit kytkevät sen kansalliseen projektiin eri tavoin. Tämä näkyy selkeästi Jaska Mäkysen esittämässä kappaleessa ”Suomen hevonen”, jossa sitä kutsutaan termeillä *”ratojen valtiias, kyntöpellon kuningas.”* Laulusa kiitetään suomenhevosta sen ”suunnattomasta tehtävästä”, kansakunnan hyväksi tehdystä työstä: *”työsi aina muistetaan suomenhevonen./Kiviset nuo*

corpimaat/kyydissä myös sotilaat/teit enemmän kuin yksi laulu kertoo voisi sen” (Rinne 2007b). Hevosen uroteot kiinnitetään suomalaisuuden kulttuuriseen muistiin osoittamalla, kuinka se osallistui kansakunnan yhteisiin koettelemuksiin ja kokemuksiin, niin sotaan kuin vaikeissa oloissa tapahtuneeseen jälleenrakennukseen: *”sä vedit talot hirret korpehen/kun pakkasviima korvissasi soi”*. Laulussa hevonen kytkee perheen osaksi kansallista projektia: siinä kiinnitetään huomiota pienviljelijäväestön perhetason kokemuksiin, kivisten peltojen raivaamiseen ja puunrunkojen kuljettamiseen talojen rakennustarpeiksi talvisten taipaleiden taakse. Laulun osin eleginen tunnelma nousee siitä, että eläin asettuu siinä hieman ristiriitaisesti osaksi modernisoituvan Suomen suurta kertomusta, jossa luonto raivataan pois kulttuurin tieltä ja jossa hevosenkin rooli on muuttuva – mutta ei täysin katoava. Mäkynen kuitenkin lupaa suomenhevoselle, että kansakunta kunnioittaa sitä aina huolimatta hevosen muuttuneesta roolista modernissa yhteiskunnassa, jossa *”turbot ulvoo sadoin hevosiin”* (Rinne 2007b).

Tarkastelemisemme kulttuurisissa representaatioissa suomenhevosen rooli toisessa maailmansodassa on vahvasti läsnä. Dave Lindholmin ”Suomen hiljainen” mainitsee lyhyesti hevosen merkityksen sodassa ja jälleenrakennuksessa: *”Sotiin mukaan kiskaistiin/sijaiskärsijöiksi kutsuttiin./Toiset jäi toiset löysi kotiin tien./Maa jälleenrakennettiin”* (Lindholm 2007). Lindholm korostaa eläimen viattomuutta ja vilpittömyyttä ja arvostelee sen joutumista osaksi ihmisten sotia. Tämänkaltaisen asenne tulee vahvasti esiin myös Riitta-Marja Leinosen (2012: 136) tarkastelemissa sotahevosiiin liittyvissä kertomuksissa, joissa kiinnitetään huomiota eläinten turhaan kärsimykseen. Lindholmin laulun ymmärtävän asenteen vastakohtaksi asettuu Pate Mustajärven esittämä ”Sotahevonen”, joka rakentaa ajatusta suomenhevosesta sotasankarina. Reino Hinkkasen ja William Rinteen sanoittama rock-iskelmä samaistaa suomenhevosen ja suomalaisen sotilaan, jotka suorittavat rintarinnan kansallista velvollisuuttaan puolustamalla kotimaataan. Kummatkin ovat pelottomia ja valmiita suorittamaan velvollisuutensa taistelukentällä. Laulun rakentamassa suomalaisuudessa toinen maailmansota näyttäytyy itsenäisen Suomen kohtalonhetkenä, jossa kansallinen yhtenäisyys pystyy pelastamaan kansakunnan uhkaavan kansallisen Toisen käsistä: *”Kun sotaan joutui kansa isänmaan/sai hepo Suomen kutsun sotimaan”* (Hinkkanen & Rinne 2007). Laulu asettaa suomalaisen hevosen militarisoitun patriottismin ja soturiretoriiikan kontekstiin. Siten sen kansallisuusdiskurssi pe-

rustuu käsitykseen, jonka mukaan toisen maailmansodan tapahtumat näyttäytyvät korostetun merkityksellisinä osina Suomen itsenäisyyttä ja kansallista kertomusta. Tähän yhtenäiseen projektiin osallistuvat niin hevoset kuin ihmiset, joiden molempien ansiota maamme nykyinen itsenäisyys on ja joiden toimintaa kuulijoiden odotetaan muistavan ja kunnioittavan: ”Myös hevosella raskas taiston tielkuin soturilla samoin noussut este etehen./Sun teot suuret kansa soturin/on muisto kallis usein raskaskin” (Hinkkanen & Rinne 2007).

Vaikka Leinonen (2012: 137) on huomauttanut, että jo sodan aikana hevosiin viitattiin ”sankareina” ja ”veteraaneina”, diskurssin läsnäolo nykykulttuurissa on huomiota herättävää. Hahmotamalla niin hevosen kuin sotilaan aktiivisena kansallisena toimijana ja korostamalla sotakokemusta jaettuna itsenäisyyskamppailuna laulu uusintaa sellaista suomalaista populaaria historiakäsitystä, joka Ville Kivimäen (2011: 28) mukaan on vastakohta uudelle tieteelliselle historiankirjoitukselle ja joka pitää tavoitteenaan ”patrioottisen perinnön” merkityksen uudelleenarviointia. Tiina Kinnusen ja Markku Jokisipilän (2011: 451) mukaan sotakokemusta suomalaisuuden kulmakivenä pitävät ”uuspatrioottisen diskurssin” kannattajat ajattelevat sen edustavan suomalaisuuden parhaita puolia – uhrimieltä ja kansallista solidaarisuutta.

Kansallisen menneisyyden tematiikkaa käsitellään laajemminkin suomalaisessa musiikissa. Kantaattia *Suomenhevonen* (2001; 10’13”), jonka on säveltänyt Pertti Tynkkynen ja jonka libretosta vastaa Mauno Saarijärvi, on esitetty maassamme useita kertoja, esimerkiksi kesällä 2011 järjestetyn Suomen merkittävimmän hevosurheilutapahtuman, Kuninkuusravien yhteydessä. Kantaatti korostaa suomenhevosen tärkeää asemaa työhevosenä, sen voimaa ja kykyä fyysisesti vaativaan työhön: ”Suomenhevonen, työn sankari suurenmoinen. Vanikka sä oot ja uskollinen./Ei korvata voi sua koskaan laji toinen” (Saarijärvi 2001). Se painottaa suomenhevosen merkitystä jälleenrakennuksen aikakaudella ja kiittää sitä sen työpanoksesta kansakunnan modernisaatioissa: ”Saa kansa tää olla kiittollinen – niin sodan kuin rauhan työstä, rauhan työstä/Olet nostanut Suomen puutteen yöstä!” (Saarijärvi 2001). Hevonen saa roolin subjektina, joka on kirjaimellisesti kuljettanut kansakunnan kohti nykyäikää ja hyvinvointia.

Rauhan ajan tehtävien ohella kantaatti tuo ilmi sotamuistoja ja nivoutuu niiden avulla kansalliseen diskurssiin kuten sotahevosta käsittelevät iskelmätkin. Se sisältää jakson, joka kiinnittää huomiota

hevosen rooliin surevien sotaieskien lohduttajana, sekä rintamalta Tomu-hevosen omistajalle vuonna 1941 lähetetyn kirjeen. Kantaatissa kirje saa korostetun kansallisen kehyksen: se luetaan ääneen kuoron laulaessa Jean Sibeliuksen 1900-luvun alun kansallisen liikkeen tarpeisiin säveltämää Finlandia-hymniä. Ratkaisu sijoittaa suomenhevosen kansakunnan diskurssiin tehokkaasti kahdella eritavalla: toisaalta se on toimija kansallisena kampaailuna määrittävässä sodassa, toisaalta sen roolia tuetaan suomalaisuuden symbolina toimivalla klassisella musiikilla.

Ihmisen ja hevosen suhde

Millainen eläin sitten on kansallinen hevonen? Aineiston perusteella suomenhevonen mielletään toimijaksi, joka osallistuu aktiivisesti kansallisen identiteetin rakentamiseen. Kuva suomenhevosesta kansallisena eläimenä ulottuu myös yksilötasolle, sekä hevosalan järjestöjen dokumenteissa että populaarikulttuurissa. Kun dokumenteissa puhutaan rodulle kaavailuista kehittämistoimista, nämä kumpuavat keskeisesti hevosen roolista ihmisen toverina, ”empaattisena lemmikkinä, jolle suomalainen on vuosisadat kertonut ilonsa ja murheensa” (Mahlamäki 2008: 6). Dokumenttien mukaan tämä rooli on jatkunut nykypäivään saakka ja kuvastaa ”suomalaisen ihmisen ja suomenhevosen vahvaa yhteyttä ja tunnetta” (Suomen Hippos 2008b: 10). Ihmisen ja hevosen välinen emotionaalinen ja yksilöllinen suhde rakentuu molempien kansallisuuden varaan, ja vuorovaikutuksen kautta hevoset otetaan mukaan suomalaisten ryhmään.

Suomenhevosen ja sen omistajan kiinteä suhde näyttäytyy aineistossa toistuvasti. Erityistä huomiota saa sen paikka maaseutumaisemassa, johon suomenhevosen katsotaan perinteisesti kuuluvan. Esimerkiksi Seppo Tammilehdon (Rinne 2007c) esittämässä laulussa ”Musta” laiumella oleva vanha musta ori kuuntelee nuoren pojan suruja ja antaa hänelle neuvoja elämää varten. Toinen esimerkki on laulaja-lauluntekijä Suonna Konosen (2005) Volkswagen-yhtyeelle säveltämä laulu ”Suomenhevonen”. Korostaessaan ihmisen ja hevosen välisen suhteen läheistä luonnetta se kuvaa suomenhevosta affektiivisesti, painottaen suhteen emotionaalista ja kehollisesti koettua ulottuvuutta (Ahmed 2010: 32). Konosen laulun kohteena oleva eläin on ”nelijalkainen, hallavaharjainen, märkäturpainen/ystävämme suomenhevonen”, joka on ollut laulun keskuhenkilön kumppanina Suomen teillä kuljettaessa. Se on pitkäaikainen perheenjäsen, jonka apu on ollut välttämätön niin maa-

taloudelle – ”*Sulla ukkini raivasi pellot/Missä lennelti aura, kohta heilimöi kaura*” (Kononen 2005) – kuin Karjalan kannaksen taisteluille. Suhteen läheisyydestä kertoo laulun keskushenkilön viimeinen toive, tulla haudatuksi hevosensa viereen. Samalla Konosen laulu uusintaa varsin nostalgisesti kansallista kuvastoa hevosesta suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä rakentajana sekä taistelutoverina. Nostalginen asenne on selkeä myös laulun viittauksissa aiempiin sukupolviin sekä agraariyhteiskunnan elämäntapaan.

Toisaalta Konosen ”Suomenhevonen” osoittaa suomalaisen hevossuhteen olleen sukupuolittunut. Stereotyyppisen suomalaisen miehen oletetaan ilmaisevan tunteitaan enemmän toiminnan kuin puheen kautta, mutta suhde suomenhevoseen antaa mahdollisuuden ilmaista miehille kuulumattomia tunteita sekä hoivaamisen tarvetta. Siinä missä Konosen suomenhevonen on laulun kertojan ainoa ystävä, *Suomenhevonen*-kantaatissa talli tarjoaa suomalaiselle miehelle vaimon ja lasten ulottumattomissa olevan tilan, jossa suru ja kyyneleet ovat mahdollisia – suomenhevonen on ymmärtävä lohdun lähde: ”*Mies Suomen ei helposti itkua väänmä, ei sisintään toisille esille käänmä/vaan tallissa kaulaasi vasten poissa näkyvistä vaimon ja lasten, /sulle hän murheensa kertoo ja itkee*” (Saarijärvi 2001). Välittyvä kuva ei uudista ajatuksia suomalaisuudesta vaan pohjautuu perinteisille käsityksille, joissa suomenhevonen kytkeytyy kansalliseen traditioon ja maaseudun elämäntapaan.

Myös Konosen laulu korostaa suomenhevosen kansallista kuvaa. Siinä maaseudulla on yhä merkitystä modernissa Suomessa, sillä sitkeydessään ja peräänantamattomuudessaan se toimii metonymiana suomalaisesta kulttuurista. Maaseudun monista murroksista ja autoitumisesta huolimatta siellä on elämää sekä suomenhevosta: ”*Nämä kylät ovat tyhjiksi käyneet/Ei aurata teitä ja vanhuus vaivaa jääneitä, /vaan vielä on heitä – ja joku hevonen*” (Kononen 2005). Nostalgisiksi tulkittavista piirteistä huolimatta laulu myös korostaa maaseudun asujen sinnikkyyttä, heidän kulttuurista resilienssiään, jossa paikallisuus arvoineen kannattelee ja ylläpitää elämäntapaa. Siinä missä esimerkiksi alkuperäiskansojen edustajat luottavat etnisiin traditioihinsa ja hyödyntävät niitä voimaantumisen keinoina (ks. Fleming & Ledogar 2008), Konosen autoitunutta Suomea asuttavilla on vahvuutenaan yhteys sellaiseen suomalaisuuden traditioon, jolla on yhteys suomenhevoseen ja laajemminkin luontoon.

Ihmisen ja hevosen suhde ei ole kuitenkaan pelkästään affektiivinen. Koska hevonen on käytöneläin, hevosen kulttuurinen merkitys kytkeytyy

aina jollakin tavalla taloudelliseen toimintaan. Siten myös suomenhevoselle suunnitellut kehittämistoimet ovat yksinomaan taloudellisia huolimatta yksilöllisen eläinsuhteen emotionaalisuudesta, ja toimien ”*tavoitteena on kehittää suomenhevoselle brändi, jolla on tarkasti määritelty identiteetti ja joka on yhtä helposti tunnistettavissa kuin mikä tahansa kulutustavara*” (Mahlamäki 2008: 6). Rodun vertaaminen tuotteeseen konkretisoituu pyrkimyksessä lisätä hevosten tuotantoa ja kauppaa. Suomenhevosen brändäyksen tavoitteena on yksinkertaisesti luoda ”*mielikuvia, jotka edistävät sen kysyntää ja käyttöä*” (Suomen Hippos 2008a: 19), samalla kun ”*väärät mielikuvat ja ennakkoluulot*” nähdään riskinä rodun selviytymiselle. Tarve kontrolloida rodun imagoa näkyy myös ajatuksessa, että ”*erilaiset uskomukset ja mielipiteet heikentävät tällä hetkellä suomenhevosen kehittymistä urheiluevosenä*” (Suomen Hippos 2008a: 27). Kehittämisen tavoitteena on luoda kaikille ”*yhteinen käsitys suomenhevosesta*” (Mahlamäki 2008: 3), jolloin ”*eri toimijoiden suomenhevosesta lähettämät viestit eivät saa olla ristiriitaisia keskenään*” (Suomen Hippos 2008b: 2). Rodun kehittämisessä ei näytä olevan tilaa erilaisille käsityksille ihmisen ja hevosen suhteesta tai avoimelle keskustelulle itse tavoitteesta, ”*kansallisen*” hevosen suojelusta.

Kehittämisen ja säilyttämisen ristiriita

Suomenhevosen 1900-luvun tarinaa luonnehtii kehitys, jossa perinteiset merkitykset ja käytännöt korvautuvat moderneilla, mikä on uhannut suomenhevosen olemassaoloa ja vaatinut uusien käyttötapojen etsimistä. Maatalouden käytäntöjen muutos on havaittavissa Jaska Mäkysen ”Suomenhevonen”-laulun tavassa kommentoida rodun uutta roolia Suomessa: ”*Ne kyntää pellot rautavehosin/silti vieläkkään et ole tarpeeton. /Nyit osasi on ratsu sekä ravivevonen/näin jatkuu vielä pitkä ura sun*” (Rinne 2007b).

Hevosen roolin muutos vaikuttaa oleellisesti siihen, miten suomenhevosen asema suojeltavana alkuperäisrotuna ymmärretään. Dokumenteissa esitetään, että rodun perinteinen käyttö vetoeläimenä on ”*biodiversiteetin ylläpitämisen*” ja ”*perinnöllisen vaihtelun varmistamisen*” (Suomen Hippos 2008a: 19) keskeinen sisältö. Suojelun kohteena ei siis ole pelkkä eläin, vaan hevonen rakentuu tässä luonnon ja kulttuurin väliseksi hybridiksi, jossa eläintä ei voi erottaa sen historiallisesta roolista osana teknologiaa (Greene 2008). Tämä näkyy myös eläingenivaraojelmassa. Vaikka kotieläinten geenivarojen suojelun päätarkoitus on maapallon elin-

tarvikehuollon turvaaminen, alkuperäisrotujen su-
kupuutto merkitsisi ohjelman mukaan ”kansallisen
kulttuuriperinnön katoamista” (Eläingenivaratyö-
ryhmä 2004: 8). Ohjelmassa todetaan myös, että
”paikallisesti vanhalla rodulla on historia- ja kulttuu-
riarvo, joka yksin riittää säilytysohjelman perustami-
sen syyksi” (Eläingenivaratyöryhmä 2004: 18). On
siis selvää, että kulttuuriset ja historialliset arvot
liitetään ohjelmassa osaksi biodiversiteettiä. Kyse ei
kuitenkaan ole sellaisesta kulttuurisesta luonnon-
suojelusta, jossa suojelun kohteena olisivat tietyl-
lä alueella vallitsevat elämänmuodot (Urry 1995:
186–187) vaan tietyn eläimen historiallinen asema
osana laajempaa modernisaatioprosessia. Lisäksi
suomenhevosen säilyttämisessä on tietty ristiriita:
vaikka suojelun kohde on kulttuurihistoriallinen,
suojelun keinona on tuon kohteen kehittäminen
osana nyky-yhteiskuntaa.

Huolimatta kiinnostuksesta hevosen perinteisi-
ä käyttötapoja kohtaan suomenhevosen brändin
todetaan olevan uudistuksen tarpeessa, ja doku-
menttien kaikenkattava tavoite on vahvistaa rodun
kilpailukykyä sekä kotimaassa että kansainvälisesti
(Suomen Hippos 2008a: 12, 19, 21). Suomenhe-
vosen ”kehittämisestä” näiden tavoitteiden mukai-
sesti ei nähdä ristiriitaisena suhteessa sen asemaan
suojeltuna alkuperäisrotuna. Päinvastoin, alku-
peräisyys ja kansallisuus ovat edelleen keskeisesti
esillä, mikä osoittaa, kuinka hevonen rakentuu
käyttöeläimeksi myös biodiversiteettidiskursseissa.
Rodun brändiä rakennetaan uuden identiteetin
varaana, joka perustuu hevosen käyttökelpoisuu-
teen sen nykyisissä käyttömuodoissa: hevosurhei-
lussa, terapiassa ja matkailussa. Dokumentteissa
hevoselle annetaan kolme erityisominaisuutta: se
on ”yksilöllinen”, ”urheilullinen” ja ”suomalainen,
koko kansan hevonen” (Mahlamäki 2008: 6). Sa-
malla kansallisuus toimii välittäjänä ihmisen ja he-
vosen kohtaamisessa: ”Suomenhevosen tuottamista
elämyksistä pystyy nauttimaan jokainen suomalainen
haluamalla tavalla niin ratsastuksen ja raviurhei-
lun kuin virkistyspalvelujen moninaisten muotojen
kautta” (Suomen Hippos 2008b: 5).

Dokumenttien mukaan rodun nykyinen imago
on vanhanaikainen ja marginalisoitunut, ja brän-
däyksellä suomenhevonen pyritään nostamaan
”sotatantereilta ja pelloilta myös ihmisten mielis-
sä 2000-luvulle” (Mahlamäki 2008: 4), samalla
kuitenkin ”kansallishevosemme arvokasta historiaa
kunnioittaen” (Suomen Hippos 2008a: 41). Ke-
hittämisessä halutaan jättää taakse vanhat mieli-
kuvat sodasta, työstä ja kärsimyksistä ja rakentaa
hevonen, joka on taloudellisesti tuottava nykyi-
sissä käyttömuodoissaan. Hevosen imagoon tarvi-

taan ”lisää vauhtia, voimaa ja tunnetta” (Suomen
Hippos 2008a: 41). Ongelmana on kuitenkin,
että kansallisuusdiskurssi osaltaan määrittää, mil-
lä tavalla hevonen käsitteellistetään tässä uudessa
kontekstissa. Alkuperäisyys kiinnittyy kansalliseen
historiaan ja lopulta myös luontoon (vrt. Craw
2008).

Aineistossa näkyvä tarve korostaa alkuperäisek-
si leimatun eläimen roolia ympäristönsuojelussa.
Suomenhevosen kerrotaan olevan ”ympäristöstä-
vällinen vähemmän energiaa kuluttava hevonen”
(Suomen Hippos 2008c: 3), ja sen markkinoinnis-
sa suositellaan ”eko- ja ympäristötrendin hyödyn-
tämistä”. Samassa yhteydessä huomautetaan, että
suomenhevosta on ”hyödynnetty huonosti osana bio-
diversiteettikeskustelua” (Suomen Hippos 2008c:
3). Dokumentteissa ehdotetaan myös suomenhe-
vosen matkailukäytön lisäämistä, mitä perustellaan
väitteellä, että ”Suomen olosuhteissa suomenhevonen
on paras kulkuväline luonnossa” (Suomen Hippos
2008c: 6). Markkinoinnissa suomenhevoseen liit-
tyvät mielikuvat ja tarinat on tarkoitus yhdistää
muuhun matkailuelinkeinon käyttämään kansalli-
seen kuvastoon kuten erämaahan, keskiyön aurin-
koon, saunaan ja lumeen, mikä kertoo luonnon ja
alkuperäisyyden välisen diskursiivisen linkin vah-
vuudesta (Craw 2008; Tamminen 2010).

Tulevaisuuden suomenhevonen ei ole doku-
menteissa vain hevonen vaan kansalliseläin, jonka
”suomalaiskansallisuus on vahvuus” (Suomen Hip-
pos 2008a: 11). Tämä johtaa siihen, että rodun
säilymisen uhkakuvana mainitaan kulttuuri-iden-
titeetin muutos: ”jos tulevaisuus on historiatonta ja
identiteetti rakentuu muuhun kuin kansallistuntee-
seen, silloin ei enää tarvita kansallisia symboleita, ei
suomenhevostakaan” (Suomen Hippos 2008a: 15).
Lause tavoittaa ekonationalismin idean kotieläin-
ten suojelussa. Jos eläimet nähdään ensisijaisesti
kansallisen identiteetin symboleina, niiden kult-
tuuriseen merkitykseen ei muuta mahdu. Mikä
sitten olisi niiden olemassaolon tarkoitus ja paikka
yhteiskunnassa?

Tämä ilmiö on Sirkku Peltolan vuonna 2004
ensiesityksensä saaneen, monissa teattereissa esi-
tetytyn tragikoomisen *Suomen hevonen* -näytelmän
taustalla. Näytelmä tarkastelee suomalaisen margi-
nalisoitumista nykypäivän EU-Suomessa hajoavan
Kotolan perheen kautta. Peltolalle suomenhevonen
on kansallisesti merkityksellinen symboli, joka ajau-
tuu kriisiin. Nimestään huolimatta näytelmä ei var-
sinaisesti tuo lavalle suomenhevosia, vaan ne ovat
läsnä henkilöiden toiminnassa ja nivovat näytelmän
muuttuvan Suomen kontekstiin. Suomenhevosellaan
kansallisesti latautunutta merkitystä tarkastellaan

suhteessa suomalaisen maaseudun kriisiin, jossa perinteinen elämäntapa sekä paikallisuuden merkitys määrittyvät uudelleen Euroopan integraation seurauksena. Kotolan vanhan Harmo-hevosien kautta suomalainen maaseutu on yhteydessä Eurooppaan ja laajemminkin globalisaation ylijärjestyksen prosesseihin. Hankkiakseen rahat uuteen Harley Davidson-moottoripyörään Kotolan aikamiespoika Kai myy Harmon ja kuusi muuta kylän hevosta kuljetettavaksi italialaiseen teurastamoon. Näytelmän mukaan suomenhevosella – ja laajemminkin kansallisella – ei ole enää sijaa EU-aikakauden Suomessa. Ne voidaankin kuljettaa sisilialaisten ravintoloiden ruoaksi, kuten Kotoloiden liikekumppanit Marcello ja Marius ehdottavat. Suomalaisen hevosen kohtalona on jalostua italialaiseksi gourmet-ruoaksi: ”*Se on niille niin kova bisnes, myyvät ristorantteen ja tavernaan kato kovalla kätteellä. Ne on hevosenlihan perään yhtäläillä hulluna kuin herkkutatit. Gurmee-maa*” (Peltola 2005: 18).

Peltolan näytelmässä perinteen ja modernin konflikti ei enää pohjautu maaseudun ja kaupungin eikä niiden elämäntapojen väliselle ristiriidalle. Symbolisesti nimetyt Kotolan tilan elämä määrittävä moderniteetti on luonteeltaan monin tavoin globaalia. Peltolan Suomi on luonteeltaan transnationaali: maaseudun uusiin elinkeinoihin kuuluu strutsitarhaus (Peltola 2005: 38) ja vanhat suomenhevoset kuljetetaan teuraaksi Italiaan latvialaisten autonkuljettajien ajamissa kuorma-autoissa, mikä kertoo eurooppalaisen työvoiman liikkumisesta. Samaten Euroopan Unioni on läsnä Suomen maaseudulla: teksti viittaa EU:n LEADER-, CAP- ja LFA-ohjelmiin, Unionin tuet ovat maaseudun keskeinen tulonlähde, ja kylän koulutytöt ylläpitävät EU-rahoitteista verkkosivustoa osana kyläprojektia. Globalisoitunut Suomi näyttäytyy kuitenkin ironisessa valossa, kuten Kai Kotolan vanhan isoäidin yritys tulla toimeen globalisaation vaatimusten kanssa. Hän yrittää opettaa itselleen englantia, mutta pääasiassa toistelee itseksensä merkityksettömiä, banaaleja fraaseja: ”*The car is red and the horse is black. The sky is blue and clouds are white. But Mickey Mouse is black and white*” (Peltola 2005: 34).

Kuljetusyrityksen epäonnistuessa hevoset teurastetaan läheisellä pellolla, pakastetaan, jauhetaan jauhelihaiksi ja syötetään lihapullina pahaa-aavistamattomalle perheelle. Vaikka tämän ratkaisun voisi ajatella tarkoittavan, että niin suomenhevonen kuin perinteinen maaseudun elintavalle perustuva suomalaisuus ovat tulleet tiensä päähän, Peltolan näytelmä tarjoaa toisenkin tulkintamahdollisuuden. Vaikka Harmo ja Kirmo tapaavat kohtalonsa, näy-

telmä mainitsee, että suurin osa maamme hevosista on hyvinvoivia. Niiden paikka on muuttunut, sillä niistä on tullut kaupungissa asuvia vapaa-ajan hevosia (Peltola 2005: 101). Purkaessaan suomenhevosen ja perinteisen suomalaisuuden välisen luonnollistuneen käsityksen Peltola osoittaa, että elämä on mahdollista myös EU-Suomessa. Sen kuvaaminen vaatii kuitenkin toisenlaisia symboleja. Tuhoamalla suomenhevosen perinteisen roolin ja symboliarvon osana kansallista menneisyyttä Peltolan näytelmä vastustaa perinteistä ajatusta suomenhevosen ja samalla suomalaisuuden sitoutumisesta tiettyyn paikkaan ja ideologiaan. Tässä mielessä Peltolan tuhoon tuomittu suomenhevonen horjuttaa perinteisiä käsityksiä suomalaisuudesta. Se ei toimi samalla tavoin kansallisen merkinä kuin suomenhevosen brändin uudistamiseen tähtäävän markkinointiprojektin hevonen vaan kyseenalaistaa kansallisen eläimen ja kansallisuuden välille rakennetun kiinteän suhteen. Peltolalle suomenhevonen ei ole Suomen kohtalonkysymys vaan se toimii kulttuurisen resilienssin symbolina sopeutuen uusiin olosuhteisiin: ”*Hevonen on sen verta viisas, että ymmärtää muuttaa maalta pois*” (Peltola 2005: 101).

Johtopäätökset

Yhteiset historialliset kokemukset ovat rakentaneet hevoselle aseman yhteiskunnan ja kulttuurin sisällä, ja rodun kategoria on tehnyt mahdolliseksi, että hevosesta on tullut kansallinen eläin. Itse suomenhevonen on kansakunnan rakentamisprosessin tuote, ja kansallisuus on keskeinen osa sen representatiota: rotu ei voi olla olemassa ilman kansallisuuden ideaa. Tämä näkyy selvästi siinä, miten vahva asema kansallisuusdiskurssilla on rodun representatioissa. Suomenhevosen suomalaisuus rakentuu nostalgian, aitouden ja luonnollisuuden varaan samalla, kun se liitetään yleisempään suomalaisuutta ja kansallisia ominaisuuksia koskevaan diskurssiin. Hevosen ja ihmisen välinen sukupuolittunut suhde heijastaa hevosen asemaa yhteiskunnassa, sen arvojen ja normien alaisena eikä koskaan ulkopuolisena. Hevosen nähdään kuitenkin edustavan myös sitä luontoyhteyttä, mitä ympäristömyönteisessä diskurssissa haetaan. Tämä tulkinta ei ole vaihtoehtoinen vaan osa sitä diskurssia, joka määrittelee hevosen osaksi yhteiskuntaa. Luontoa käytetään olennaisena elementtinä määriteltäessä eläin alkuperäiseksi, jolloin sen kansallisuus voidaan leimata luonnolliseksi. Niinpä kun mielikuvat suomenhevosesta ulotetaan agrariaajan koettelemuksista nykyaikaan, kansallisuutta ei kyseenalaisteta. Se tuodaan uuteen, hevosen nykyisten käyttömuoto-

jen kontekstiin, missä sitä tarvitaan rodun kehittämiseksi – ja säilyttämiseksi. Ainoastaan Peltolan näytelmässä hevosen ja perinteisen suomalaisuuden yhteyttä arvioidaan uudelleen.

Kansaa korostavassa diskurssissa suomenhevosele annetaan rooli toimijana, joka auttaa kansaa modernisoitumaan ja vaurastumaan. Siten eläimellä – sekä fyysisellä että sen representaatiolla – on aktiivinen rooli kansallisen historian rakentamisessa. Nykyiselle eläintoimijalle annetut tehtävät ovat erilaisia, mutta ne rakentuvat yhä kansallisuusdiskurssin sisään. Ympäristöstä ja ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen kytketään kansalliseksi konstruoidun hevosen ominaisuuksiin, jolloin kansallinen ekologia tulee uudella tavalla näkyväksi. Lopulta tämän haastaa kuitenkin globalisaatio, joka kyseenalaistaa kansallisen eläintoimijan. Voi siten kysyä, säilyykö rodun kansallinen identiteetti vai sulautuuko se laajemman hevosta maailman hybrideihin. Silloin näiden eläinten olemassaolo voisi perustua johonkin muuhun kuin ”kansallisen rodun” essentialistiseen kategoriaan.

Suomenhevosen tapausta voi tarkastella myös biodiversiteetin näkökulmasta. Käsite osoittautuu alttiiksi hybridisaatiolle kansallisen diskurssin kautta. Kansallisuuteen perustuva rodun suojeleminen nivoutuu siihen historialliseen diskurssiin, jossa hevonen on kansallisen identiteetin rakentumisen eri vaiheissa ja erilaisten käytäntöjen kautta määrittynyt osaksi suomalaisuutta. Kansallisuusdiskurssi ilmentää tässä sitä, miten eläimen ja ihmisen suhde rakentuu osaksi kulttuuria. Samalla kun suomenhevosesta on tullut yksi eläingenivaraohjelman suojelukohteista, on suojeltavaksi määritely – tarkoituksella tai ilman – myös koko se hevosen käytännöllinen ja diskursiivinen kulttuuriperintö, jonka varaan hevosen hybridirooli on rakentunut. Sen sijaan, että suojelun tavoitteissa olisi pyritty hybridin puhdistamiseen kokonaan näistä konnotaatioista (Holmberg 2010), ne ovat pikemminkin voimistuneet. Aineistossa puhdistaminen ilmenee siinä, miten ristiriitaisia tulkintoja suomenhevosesta ei suvaita. Suojelun diskurssissa hybridin on oltava yksitulkintainen ja hallittu. Pyrkiminen yhteen, ylhäältä päin kontrolloituun ja muuttumattomaan mielikuvaan ja brändiin on ristiriidassa tämän kanssa.

Kiitokset

Artikkeli on osa Itä-Suomen yliopistossa toteutettavaa Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta *Seuraeläimet affektiivisessä käänteessä* (14875).

Lähteet

- Ahmed, Sara (2010). Creating disturbance: feminism, happiness and affective differences. Teoksessa Liljeström, Marianne & Paasonen, Susanna (toim.) *Working with affect in feminist readings*. Routledge, London, 31–44.
- Alasuutari, Pertti (2007). *Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus*. Gaudeamus, Helsinki.
- Craw, Charlotte (2008). The flavours of the indigenous. Branding native food products in contemporary Australia. *Sites: New Series* 5:1, 41–62.
- Dalke, Karen (2010). Mustang. The paradox of imagery. *Humanimalia* 1:2. 7.6.2012, <http://www.depauw.edu/humanimalia/issue02/dalke.html>
- Eläingenivaratyöryhmä (2004). *Suomen kansallinen eläingenivaraohjelma*. Maa- ja metsätalousministeriö. 20.8.2012, http://www.mmm.fi/attachments/ymparisto/5zV1uH2YQ/Suomen_kansallinen_eläingenivaraohjelma.pdf
- Fleming, John & Ledogar, Robert J. (2008). Resilience, an evolving concept. A review of literature relevant to aboriginal research. *Pimatisiwin* 6:2, 7–23.
- Franklin, Adrian (2006). *Animal nation. The true story of animals and Australia*. University of New South Wales Press, Sydney.
- Gellner, Ernest (1983). *Nations and nationalism*. Basil Blackwell, Oxford.
- Greene, Ann Norton (2008). *Horses at work. Harnessing power in industrial America*. Harvard University Press, Cambridge.
- Haavikko, Ritva (2003). *Hevonen taiteessa, runoudessa, historiassa*. WSOY, Helsinki.
- Hage, Ghassan (1998). *White nation. Fantasies of white supremacy in a multicultural society*. Pluto Press, Annandale.
- Hinkkanen, Reino & Rinne, William (2007). Sotahevonen. Suomenhevonen – kunnon hevonen. CD. Grigori Star. 2007. G3SCD-0701.
- Holmberg, Tora (2010). Tail tales: how researchers handle transgenic dilemmas. *New Genetics and Society* 29:1, 37–54.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999). *Diskursiivianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere.
- Jääskeläinen, Ari (1998). Kansallistava kansanrunous: Suomalaisuus ja folklore. Teoksessa Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (toim.) *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Vastapaino, Tampere, 42–82.
- Keto, Katja (2007). Sikamamma ja Pikku-Selma. Ihmisen ja eläimen suhteen merkityksellistyminen Sirkka Turkan runoudessa. *Sanelma: Kotimaisen kirjallisuuden vuosikirja* 13, 195–208.
- Kinnunen, Tiina & Jokisipilä, Markku (2011). Shifting images of ”our wars.” Finnish memory culture of World War II. Teoksessa Kinnunen, Tiina & Kivimäki, Ville (toim.) *Finland in World War II: History, Memory, Interpretations*. Brill, Leiden, 435–482.
- Kivimäki, Ville (2011) Introduction: Three wars and their epigraphs. The Finnish history and scholarship of World War II. Teoksessa Kinnunen, Tiina & Kivimäki, Ville (toim.) *Finland in World War II: history, memory, interpretations*. Brill, Leiden, 1–46.
- Kononen, Suonna (2005). Suomenhevonen. 7.9.2012. <http://>

- www.suonna.net/13
- Leinonen, Riitta-Marja (2012). Finnish narratives of the horse in World War II. Teoksessa Hediger, Ryan (toim.) *Animals and war*. Brill, Boston, 123–150.
- Lindholm, Dave (2007). Suomen hiljainen. *Suomenhevonen – kunnan hevonen*. CD. Grigori Star. 2007. G3SCD-0701.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2006). *Tutustu suomenhevoseen*. 8.6.2012, http://suomenhevonen.info/sh100v/fi/pdf/SHjulkaisu_nettiin.pdf
- Mahlamäki, Matti (2008). *Suomenhevosen brändin uudistaminen*. 8.6.2012, http://www.olympiaravit.fi/sh100v/fi/tulevaisuuden_sh_materiaalit/Microsoft_Word_-_braendi_netiversio.pdf
- Mikkola, Kati (2006). Suomen kehkeytyminen omaksi itseksensä. Teoksessa Ollitervo, Sakari & Immonen, Kari (toim.) *Herder, Suomi, Eurooppa*. SKS, Helsinki, 414–444.
- Nyman, Jopi (2003). *Postcolonial animal tale from Kipling to Coetzee*. Atlantic, New Delhi.
- Paasi, Anssi (1998). Koulutus kansallisena projektina: 'Me' ja 'muut' suomalaisissa maantiedon oppikirjoissa. Teoksessa Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (toim.) *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Vastapaino, Tampere, 215–250.
- Pecora, Vincent (2001). Introduction. Teoksessa Pecora, Vincent (toim.) *Nations and identities. Classic readings*. Blackwell, Oxford, 1–42.
- Peltola, Sirkku (2005). *Suomen hevonen. Näytelmä*. Otava, Keuruu.
- Peltonen, Terttu, Majjala, Kalle & Perttunen, Eero (2007). Monipuolinen suomenhevonen – nykypäivää ja tulevaisuutta. Teoksessa Saastamoinen, Markku (toim.) *Suomenhevonen*. Suomen Hippos, Helsinki, 65–92.
- Peltonen, Terttu & Saastamoinen, Markku (2007). Suomenhevosen alkuperä ja historia – kehityminen omaksi roduksi. Teoksessa Saastamoinen, Markku (toim.) *Suomenhevonen*. Suomen Hippos, Helsinki, 9–15.
- Rinne, William (2007a). Kunnan hevonen. *Suomenhevonen – kunnan hevonen*. CD. Grigori Star. 2007. G3SCD-0701.
- Rinne, William (2007b). Suomenhevonen. Suomenhevonen – kunnan hevonen. CD. Grigori Star. 2007. G3SCD-0701.
- Rinne, William (2007c). Musta. *Suomenhevonen – kunnan hevonen*. CD. Grigori Star. 2007. G3SCD-0701.
- Saarijärvi, Mauno (2001). Kantaarti Suomenhevonen. *Humani hei*. CD. Pinsiön mieskuoro. 2001. P6M.
- Saastamoinen, Markku T. & Mäenpää, Minna (2005). Rare horse breeds in Northern Europe. Teoksessa Bodó, Imre, Alderson, Lawrence & Langlois, Bertrand (toim.) *Conservation genetics of endangered horse breeds. EAAP publication No 116*. Wageningen Academic Publishers, Wageningen, 129–136.
- Schuurman, Nora & Leinonen, Riitta-Marja (2012). The death of the horse: transforming conceptions and practices in Finland. *Humanimalia* 4:1, 59–82.
- Smith, Anthony D. (1991). *National identity*. Penguin, London.
- Suomen Hippos (2008a). *Ajatuksia ja ehdotuksia suomenhevosen kehittämistoimintaan 2009-2013*. Tulevaisuuden suomenhevonen -esiselvityshanke. 8.6.2012, http://www.olympiaravit.fi/sh100v/fi/tulevaisuuden_sh_materiaalit/sh_kehittamisohjelma_2008netti.pdf
- Suomen Hippos (2008b). *Suomenhevosen viestintäsunnitelma*. Tulevaisuuden suomenhevonen -esiselvityshanke. 8.6.2012, http://www.olympiaravit.fi/sh100v/fi/tulevaisuuden_sh_materiaalit/sh_viestintasuunnitelma_2008netti.pdf
- Suomen Hippos (2008c). *Suomenhevosen kansainvälistymisen mahdollisuudet*. 8.6.2012, http://www.olympiaravit.fi/sh100v/fi/tulevaisuuden_sh_materiaalit/Microsoft_Word_-_kansainvaelistyminen_netiversio.pdf
- Suomen Hippos (2012). *Hevosalan tunnustukset*. 4.4.2012, http://www.hippos.fi/suomen_hippos_ry/hevosalan_tunnustukset/
- Suomenhevosliitto (2012). *Ajankohtaistal/Arkisto*. 30.10.2012. <http://www.suomenhevosliitto.fi/arkisto.php>
- Tamminen, Sakari (2010). Calculating life. Nation, nature, and the nativisation of nonhuman genetics. *Social psychological studies* 24, Faculty of Social Sciences, University of Helsinki.
- Tompkins, Jane (1992). *West of everything. The inner life of westerns*. Oxford University Press, Oxford.
- Topelius, Zachris (1981). *Maamme kirja. Ennen myöhemmän ajan lisäyksiä ja uudelleen kuvitettuna*. WSOY, Porvoo.
- Urry, John (1995). *Consuming places*. Routledge, London.
- Varpio, Yrjö (1996). Kansan käsitteen hahmottuminen 1800-luvun suomalaisissa lukikirjoissa. Teoksessa Leskinen, Heikki, Raittila, Risto & Seilenthal, Tonu (toim.) *Congressus Octavus Internationalis Fenno-Ugristarum, Jyväskylä 10.–15.8.1995*. Pars VII. Litteratura, Archaeologia & Anthropologia. Moderatores, Jyväskylä, 223–228.